

Dejali bi skoraj, da je v tem oziru tupatam dobrega odveč. Pri zbiranju treba tudi izbirati. Boljše bi bilo morda semtertam manj dogodbic, pa tiste povse kritične —; manj, pa ob tistih docela razpreden dokaz resnice. Na tem in onem mestu — se nam zdi — je pisatelj nadrobil preveč vsakovrstnih „zgledov“, a se premalo poglobil v stvar samo ... Sicer nimamo posebnega grajati. Tudi jezik je dovolj pravilen in domač. Čujemo, da ljudstvo z veseljem prebira knjigo. Nič čudnega. Saj so že naslovi posameznih oddelkov tako vabljivi. „Dragocen zaklad“ — „Priatelj životopis“ (bolje: življenjepis!) — „Slepar ali kaj?“ itd. — Kdo nebi vzel v roke in bral? ... Če pa ljudstvo knjigo rado bere, je to dokaz, da jo umeva. Seve, prav povsod pač ne. „Civilizacije“ in „reformacije“ in „materializma“ in drugih takih stvari preprosti narod ne ume, če se mu ne dopovedo čisto po njegovo —: in tega v knjigi semtertam pogrešamo. Tudi nekatere cele oddelke bi bil moral gosp. pisatelj še bolj premleti, da bi jih mogli uživati preprosti umovi. Sicer pa, kajne, kritično rešetati take stvari je mnogo lažje, nego pisati jih. Moška je ta! ... Zato pa vsakomur, ki je pri spisovanju tako težke knjige za toli dobro rešil svojo nalogo, kakor g. Seigerschmied pri tem prvem poizkusu — zaslužena čast!¹⁾

Dr. M. O.

Umni kletár. Spisal Anton Kosi, učitelj v Središču. Celovec 1901. — Gospod Kosi je pred kratkim izdal sam knjižico o vinogradništvu, katero smo pohvalno omenili, ko je izšla. Pričujoča knjižica je izpopolnitev one, a mnogo natančnejša, spisana res skrbno, in z ozirom na nove izkušnje na tem polju. Gospod pisatelj razlaga, kako je treba ravnati z dragoceno kapljico od onega trenutka, ko se odtrga s trte. Natančno popisuje kletno opravilo, orodje, mošt, kipenje, kako se pripravlja črnina, kako se izboljšuje mošt iz slabih letin, kako se vina pretakajo, zalivajo, čistijo, precejajo, mešajo, nalivajo v steklenice, daje navodilo krčmarjem in vinskim trgovcem itd. Družba je dobro ukrenila, da je to knjižico izdala. Saj so bridke izkušnje in izgube zadnjega časa prisilile naše vinogradnike, da intenzivneje obdelujejo vinograde in da varčneje in pametneje ravnaajo s svojim pridelkom. Zato pa ljudstvo živo čuti, kako potreben mu je tak pouk. — m. —

¹⁾ Čujemo, da je celovška nemška „Bratovščina sv. Jožefa“ podala letos svojim udom knjižico: „Die Wege zur Kirche“, v kateri so opisana življenja raznih konvertitov in pota, po katerih so prišli do resnice. Tudi to je izvrsten način poljudne apologije — tudi na kaj takega najčasoma misli naša „Družba sv. Mohorja“!

Ivan Cankar: **Knjiga za lahkomi-selne ljudi.** V Ljubljani 1901. Založil L. Schwentner. Mala 8°. Str. 192. — Na svetu so čudne ljudje. In ker imajo tudi ti čudni ljudje pravico, da množé s svojimi proizvodi literaturo, naletimo često v slovstvu na književne izdelke, katerim bi šli rajši s pota, kakor se izogibamo družbe nekaterih ljudi. In ker so vse naše socialne razmere take, da porajajo vedno več bolečnih, nezadovoljnih in nezadovoljivih eksistenc, se kažejo tudi v književnosti vedno pogostejše nezdravi izrastki, ki obračajo za hip pozornost nase, a nimajo moči do trajnega obstanka. Zdi se, da geniju nove dobe ne zadostujejo več stare priznane muze, ona brhka devetorica, katere novodobni bolnik več ne umeva — ampak da hočejo postaviti na prestol novodobnega Parnasa — nališpano Karikaturo. V dobi, kateri velja Nietzsche za modroslovca, psihopatija za psihologijo, v času, ko si izbira umetnost svoje ideale enkrat v uličnem blatu, drugič v simbolističnem sanjarstvu — v takem času se ni čuditi, da dobri okus več ne zna razločevati med istino in karikaturo. In v takem času estetične anarhije se lahko zgodi, da kdo računa na izprijeni okus mlajšega, neizkušenega občinstva in mu frivolno kaplja v dušo fantazme, katere zastrupljajo srce in ugasnijo pamet. Kdo še ni zapazil, da se med mlajšim izobraženstvom vedno pogostejše kažejo simptomi nove bolezni, katera, kakor sploh mnogo novodobnih pojavov, nima slovenskega imena in ki se zato nazivlja „blaziranost“? V to vrsto spadajoči ljudje po navadi niso brez vsake nadarjenosti, a so svoje darove umazali v slabem slovstvu. Nezadovoljni sami s seboj in z vsem svetom iščejo naslade v tem, da se norčujejo iz vsega, najbolj pa iz tega, kar jim je nedosegljivo. S pol žalostnim, pol zaničljivim zasmehom gledajo na družbo, vse kritizirajo in bagatelizirajo, norčujejo se iz preteklosti, zamerjajo sedanost in topo strmé v neko motno prihodnost. Svoj uspeh iščejo v persiflaži, in ta ima svoj vrhunec v tem, da kdo cinično z vsem svetom persiflira še samega sebe. In taka je Cankarjeva muza.

Za pametne ljudi ta knjiga ni; mislimo, da tudi za lahkomi-selne ne bo. To so le razmetani drobci barvanega stekla, ki motno sevajo iz sanjave polteme. Začenja se z navidezno učenimi, a v resnici praznimi aforističnimi stavki, v kakršnih prorokujejo novodobni Zarathustri. Zdi se nam, da tiči v njih nekaj Bahra in Nietzscheja. Iz vsega se norčuje: iz rodoljubja, iz morale, iz krščanstva, iz države, iz cerkve, iz samega sebe. „Baš o stvaréh, ki so nedotakljive, najdragocenejše svetinje na-

roda, imam svoje posebne misli, ki so take nature, da bi se vrgel sam preko praga družbe, če bi jih poskušal zagovarjati ali celo uveljaviti. Kako naj si služim kruh s filozofijo in zgodovino, če se premaknem preko praga?... Kaj imam sploh pravico zahtevati kruha od te družbe, če jo zaničujem in podiram?... Morda se mi posreči, da zastupim troje ljudi s strupom svojih misli ter tako izločim droben kamenček iz stavbe, ki bi je s svojimi šibkimi rokami nikoli ne mogel porušiti do temelja..." (str. 82.) „Ne zapravlja samó svoje učenosti, celo igra se s koščki kakor mlada mačka s solnčnimi žarki. Izmučen je in utrujen, zato ima čudovit smisel za smešno stran življenja. Tragično stvar postavi pred izbočeno steklo ter se raduje nad imenitno karikaturó.“ (Str. 69.) Ta sodba o človeštvu velja v resnici — ako odštejemo učenost — za Cankarja samega. On je nihilist in se s tem baha, ker misli, da nam to imponira. A nam se zdi smešno...

Ko imenuje Cankar „filistra“ vsakoga, ki priznava še božjo avtoriteto (str. 7.), ko stavi v isto vrsto Kristusa, Husa in Napoleona (str. 135.), ko imenuje hudobnega duha „usmiljenega, nesebičnega, edinega pravega prijatelja človekovega“ (str. 38.), ko se hvali, da je ustvarjen iz testa, ki misli hudič iz njega napraviti novo človeštvo“ (str. 48.), ko pravi, da so „krščanski narodi gnusna golazen, ki ima vsakdo pravico, da jo strè s peto“ (str. 46.) — ko tako posnema brezumne vzklike preživelih satanistov iz drugih slovstev, nam ne zbujajo nobenega drugega čustva, kakor usmiljenja vreden bolnik, katerega mrzlični vzdih pač razodevajo podobe, vtisnjene njegovi razdraženi fantaziji, ob katerih si pa mislimo: Revež ne ve, kaj govori!

Plitvi duhovi izkušajo po ceni doseči nekaj slave s tem, da ponižujejo in zasmehujejo to, kar je veličastno in vzvišeno. To je pač zadnji dušeslovni razlog za žalostno dejstvo, da se otroci nezrelega novodobnega svetovnega nazarja tako predrzno zaganjajo v večne resnice krščanstva. Zato si tudi Cankar izkuša pridobiti cenenih lavorik na tem polju, ko pravi, da se je slovenski narod „pomehkužil in“ pohujšal pod vplivom krščanstva in njegovih hlapčevskih nauk“ (str. 74.). Kaj naj pač odgovorimo histeričnemu dekadentu, ki zdravemu ljudstvu očita, da je pomehkuženo! Kaj naj rečemo človeku, ki se norčuje iz onih, katerih „tolažba je v brezplodnem sanjarjenju, v lepih poljasnih sanjah o vsemogočnem Bogu!“ Po ušesih mu zvane razne blasfemije blaznih nadjudi, ko pravi: „To je narava človeška — klečplazstvo... Tako so si ustvarili Boga in kralja...“ (str. 159.). Nekaj nečuvstvo origi-

nalnega hoče povedati, in zato popisuje mini-stranta, ki je „Boga sovražil“. Domišlja si, da bo vse bogoslovje prebrnil, ko piše, da Bog ljudi „vara“, da Bog „posluša pobožno molitev in jo zasmehuje“ (str. 103.). Moralne krščanske zapovedi so mu nevšečne, in zato jih hoče spraviti s sveta s potezo svojega vsemogočnega peresa: „Jaz samó ne morem razumeti, čemu se sramujemo in čemu obžalujemo, da smo pokazali moráli hrbet ter se udali mesenim slastém... Morála je kralj brez kraljestva“ (str. 154.). Dekadent misli, da je neskončno vzvišen, ko nam to pripoveduje, a nam se zdi neskončno nizek...

Montaigne pravi neke: „Neverniki se trudijo, da bi bili še slabši, kakor je mogoče.“ Zdi se nam, da se tudi Cankar trudi tako. Ker ne more priti v soglasje z večnimi zakoni, se hoče nad njimi maščevati in jih razbiti. A pri tem odkriva samo svojo slabotno onemoglost. Nam je žal za ta zavoženi in pokopani talent!

Taka je vsebina te knjige, ki se začenja filozofično, nadaljuje podlo in končuje neumno. To ni knjiga za laikomiselne ljudi, ampak knjiga za nesrečne, da postanejo še bolj nesrečni, knjiga za izgubljene, da se še bolj izgube. Večji satirik kakor pisatelj pa je vsakako knjigotržec, ki nam to knjigo priporoča kot — božično darilo!

Dr. E. Lampe.

Roza Jelodvorska. Lepa povest za mladino. Spisal Krištof Šmid. Založil Lavoslav Schwentner v Ljubljani. — Pred dvema mesecema smo omenili novo izdajo te mladinske povesti. Tu imamo že zopet drugo. Izšla je s šestimi podobami v barvotisku, ki so preprosto izdelane v najživejših barvah. Slog se nam je zdel v zadnjič omenjeni izdaji poljudnejši, dasi je tudi ta pravilen. R.

Hrvaška književnost.

Foma Gordjejev. Ruski napisao Maksim Gorkij. Preveo Milan Šarić. Naklada i tisak Dioničke tiskare u Zagrebu. Cijena knjigi 2 K 40 h, poštom 2 K 60 h. — Na grobu pesnika Nekrasova je rekel slavni romanopisec Dostojevskij, da izide za Nekrasovim prvi korifejam ruske poezije enakopravni pesnik — iz preprostega naroda. Tako se je tudi zgodilo. Iz proletariata je vstal Maksim Gorkij. Piše se pravzaprav Pješkov. Pseudonim „Gorkij“ pomenja „grenak, poln gorja“, kar je gotovo v zvezi z njegovim nemirnim, a tudi trpkim življenjem. To življenje, ki je res jako zanimivo, naravnost romantično, mu je pripomoglo po-